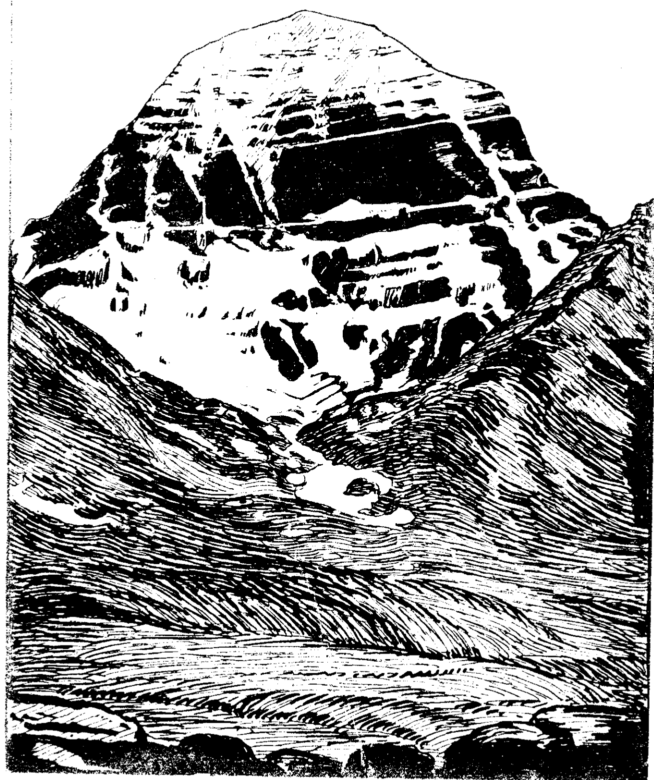
SBORNÍK

VEDANTA

I.

SBORNÍK
VEDANTA

I. POŘADATEL: JOSEF HOZNOUREK 1.

ÚVODEM

Jsou tomu tři léta, kdy za tichých záříjových večerů, při procházkách starou Prahou a pražskými sady, slyšel jsem po prvé vykládati nauku známou jako Dznana) nebo Vedanta. Shledal jsem tehdy, že Stromovka, ozařovaná měsícem blížícím se k úplňku, může býti stejně posvátným místem, jako kterýkoli svatý háj indický. Proud božského míru, který jsem pociťoval a který tišil moje srdce a umlčoval moje rty, přiblížil mi duchovní Indii, po které jsem toužil, na dosah ruky.*

„Toto je nejvyšší moudrost, která byla uchována po tisíciletí v Indii“ — jsou slova týkající se Dznany v dopise, který jsem několik měsíců před tím obdržel z pralesem pokrytých hor jižní Indie. A dopis pokračoval:

„Je to tajné učení, které může býti pochopeno těmi, kdo jsou intelektuálně vyvinuti, kteří jsou schopni MYSLITI SAMI. Je určeno těm, kdo připravili své mysle pro Pravdu, kteří chtějí obětovati osobní před-

**) Správně sanskrtsky: Dzňánam-Poznání.*

sudky základní Pravdě. Právě tak jako okultismus je esoterní částí náboženství, tak tato moudrost je esoterní částí okultismu...

Ale málo lidí je pro ni připraveno, protože většina lidí chce buď náboženství, nebo okultní zázraky, psychické síly a meditační cvičení .... Mystik hledá extatické blaho a je s ním spokojen; v této moudrosti to nehledáme, ale jdeme o pláň výše, kde i blaho je překročeno. PRAVDA je naším cílem, ne štěstí nebo mír. Indie jediná uchovala tuto moudrost na živu ke své velké cti.“

Několik vět v posledním dopise, který jsem obdržel z Indie, vyzývalo mne k tomu, abych se chopil práce na tomto Sborníku.

Nesmírné duchovní hodnoty indické filosofie a yogy budou míti teprve tehdy plnou cenu pro západ, až budou ověřeny vědecky a jejich metody a myšlenky přizpůsobeny západnímu duchu. Neznamená to, že by něco mělo býti měněno na těchto myšlenkách. Ale hluboká psychologická cvičení yogy mohou býti přezkoušena a ověřena a myšlenky indické filosofie mohou býti realisovány a vyjádřeny moderním způsobem. To pak, co nesnese vědeckou analysu a bádání, má býti odmítnuto, třeba to vypadalo sebe více oslnivěji a lákavěji.

„Pravda se nemusí báti rozumu, zatím co věk slepé víry minul“. (Dr. B.).

Přítomný spis má nejdříve informovati čtenáře o výše zmíněných indických naukách a později informovati také o vědecké práci, vykonané v tomto směru na západě, tak, aby byl vytvořen základ pro práci další a širší.

V tomto směru bude zvláště podkladem práce některých německých učenců na universitách v Berlinu

(Berlin) a Mnichově (München), kteří dlouholetou experimentální prací zhodnotili psychologickou hloubku indické yogy s hlediska lékařského.

Podobně s hlediska přírodovědeckého poskytnou nám poslední objevy možnost ocenit hloubku myšlenek starých indických mudrců, které po tisíciletích jsou moderními výzkumy ověřovány, zůstávajíce nedostiženy stejně jako nádhera indických chrámů nebo krása řeckých soch.

Praha, září 1940. *J. H.*

J. H.

PŘEHLED INDICKÉ LITERATURY

INDICKÁ literatura rozděluje se na tři hlavní části (periody):

1. Védskou,
2. Epickou,
3. Puránskou.

V těchto není zahrnuta literatura buddhistická a džinistická.

Védy budou předmětem našeho podrobnějšího zájmu.

Eposy obsahují Rámáyanam, t. j. život Ramův, skládající se ze 24.000 dvojitých veršů v 7 knihách, a Mahabharatam, velké epos o boji potomků Bharatových, jejíž autorství je připisováno Vyásovi. Toto epos obsahuje 18 knih s 90.000 verši, ke kterým někdy bývá přičleňováno Harivamsapuram, takže celek má 160.000 veršů. V VI. knize eposu je obsažena Bhagavad-Gítá.

Purána jsou „stará“ vypravování. Bhagavata-Puranam obsahuje ku př. život Kršnův.

*

Védy samy o sobě jsou neobyčejně rozsáhlá literatura, sahající svými počátky až do velmi dávných dob před Kristem, jejíž konec pak spadá téměř do nové doby. O jejich rozsahu si učiníme představu, uvážíme-li, že svým rozsahem jsou *šestkrát* větší než bible.

Védy dělí se napřed na čtyři oddělení:

I. Rgvédah (véd veršů — rk)
II. Sámavédah (véd zpěvů — saman)
III. Yadžurvédah (véd obětních veršů [průpovědí] — yadžus)
IV. Atharvavédah (pojmenovaný podle kněze zv. atharván.

Mimo to se dělí každý z védů na další tři části:

A. Samhitá (t. j. sbírka mantrů čili hymnů)
B. Bráhmanam (obsahuje vysvětlení hl. rituální)
C. Sútram (praktický návod)

Toto rozdělení (1. 2. 3. 4. a A. B. C.) tvoří již dvanáct částí, které se dělí pak dále. Druhá část védů (Bráhmanam), rozděluje se opět na tři kategorie:

a) viddhih (předpisy)
b) arthavádah, komentáře které navazují na viddhih
c) *védántah.*

Védántah znamená „konec védů“. Označení toto vzniklo z toho, že pojednání tohoto druhu byla na konci každého védu. Byla tak označována filosoficko-duchovní pojednání, obsažená v závěrečné kapitole jednotlivých Bráhman. Tato pojednání se nazývají také *Upanišady*.

Některá z těchto pojednání se nazývají také Áranyaka (od áranyam — život v lese). Bylo totiž povinností každého bráhmana ztrávit konec života (stařecký věk) tímto způsobem — životem odříkání, věnovaným jen duchovní snaze.

Současně s védským učením vznikla celá řada filosofických systémů, majících védy za podklad. Šest z nich je považováno za orthodoxní:

1. Sánkyam, Kapilův systém, o kterém se předpokládá, že byl základem pro buddhismus. Je to duchovní nauka o vývoji světa za účelem sebepoznání.

2. Patandžaliho yógah, který ukazuje cestu ke spojení s Bohem. Rozděluje se na čtyři části: a) kontemplaci (samádhih); b) prostředky k jeho dosažení (sádhánam); c) tím získanou nadvládu nad přírodou; d) o stavu Absolutna.

3. Nyánah, Gotamův systém logiky, který všechny předměty, které indické vědění dosahovalo, rozděloval do 16 kategorií.

4. Vaiśéšikam Kanady, který učí o vzniku světa z atomů (paramánu) a rozděluje vše existující do šesti kategorií: substance, kvalita, činnost, totožnost, různost a inherence.

5. Karma-mimámsá, Purva-mimámsá, soustava zabývající se povinnostmi dharmah, nařízenými Védami, t. j. rituálem.

6. Čaríraka-mimámsá, Uttara-mímámsá, nazývaná vedantickým učením Bádárayanovým, které utvořilo z učení Upanišad theologicko-filosofickou soustavu.

Dílo Čaríraka-mimámsá-sutra od Bádárayana je s komentáři Šankaráčaryovými hlavní dílo Vedantu. O Bádárayanovi není nic známo. Šankaráčaryah žil v r. 700 nebo 800 po Kristu v Šringagiri, kde se pravděpodobně také narodil. Založil slavnou školu. Žil jako asketický poutník (paramahamsah). Vykonal daleké cesty až do Kašmíru a zemřel v Kansi. Výsledkem jeho učení bylo znovuobnovení vedantického učení v Indii. Jeho hlavním dílem jsou komentáře k Brahmasútrům, které dávají přesný a bohatý přehled jeho systému a učení.

V různých spisech je uváděna doba stáří Véd velmi různě od 600—10.000 let před Kristem.

Moderní bádání však ukázalo, že Védy nelze ani v jejich nejstarších částech klásti do tak odlehlé minulosti.

Literatura:

Dr. Helmuth von Glasenapp: Die Literatur Indiens (Potsdam, Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion m. b. H. — 1929).

Dr. Paul Deussen: Das System des Vedanta (Leipzig, F. A. Brockhaus — 1906).

Panu Dr. Ot. Pertoldovi, univ. profesoru v Praze, děkuji za laskavé přehlédnutí a opravení článku. J. H.

J. H.

TECHNIKA MYŠLENÍ

POZORUJEME-LI nějaký předmět, tu podle přírodovědeckého vysvětlení světelné paprsky odražené od onoho předmětu dospějí k našemu oku, procházejí rohovkou, pak čočkou a vstupují do temné oční komory. Po projití sklivcem (kapalina vyplňující oko mezi čočkou a sítnicí) paprsky dopadnou na sítnici, kde vytvoří drobnohledný, obrácený obraz předmětu. Ze sítnice přenáší se impuls, který světelné paprsky vzbudily, na zrakový nerv. Tento nerv spojuje oko s nervovým ústředím v centrální šedé hmotě, která tvoří základ mozku. Výsledkem spojení impulsů přicházejících z obou očí je představa předmětu, jevícího se mimo nás v prostoru.

Podle kvality našeho oka vidíme předmět větší nebo menší, jasný nebo méně zřetelný, barevný nebo šedý. Protože naše oko pracuje podobně jako fotografická komora, vzdálené předměty procházejí čočkou pod menším úhlem a vytvářejí na sít-

nici menší obraz, než stejně velký předmět bližší. Výsledkem toho je, že vidíme perspektivně, t. j. předměty se do dálky zmenšují.

Mysl (intelekt) podle vědeckého zjištění sjednocuje impulsy z obou očí. Tento proces není fysiologický, nýbrž čistě intelektuální. Při šilhání ku př. vidí se předmět dvojitě, později naučí se šilhající vidět jednoduše. Nebo když se díváme hlavou skloněnou mezi rozkročenýma nohama, nevidíme vrcholky hor obrácené *dolů*, nýbrž správně nahoru.

Skutečnost, že vidíme předmět tělesně (stereoskopicky — jako těleso), je způsobena tím, že předmět vidíme levým okem více s levé strany, pravým více se strany pravé. Oba obrazy nejsou stejné. Jak výše podotknuto, spojí se v intelektu oba obrazy a vytvoří *představu* předmětu v prostoru, kterou promítáme ven jako skutečný předmět. To, co vidíme kolem sebe jako skutečné věci, jsou *představy* v našem vědomí, které vznikly jako výsledek impulsu přicházejícího zvenčí a zpracovaného okem a myslí, jak výše naznačeno. Věci viděné nejsou tedy totožné s věcmi skutečnými.

Představou v našem vědomí je venku v prostoru ukazující se předmět, ale představou je také oko samo a představou je také náš vlastní mozek.

Tím přicházíme ke skutečnosti, že celý svět, se svým obsahem, včetně našeho vlastního těla se všemi orgány a funkcemi *pro nás* je, byl a bude vždy jen řadou představ v našem vědomí.

Tím není řečeno, že by věci mimo nás neexistovaly; mají svoji realitu. Ale tato realita je trans-

cendentální*) a naše mysl (intelekt) nemůže do ní proniknout.

Jestliže jsme přišli k závěru, že mozek sám, resp. představa mozku je obsažena v našem vědomí, docházíme v tomto bodě k rozporu s názorem, že vědomí je produkt, výsledek mozkové činnosti.

Při úvahách, že vědomí je produkt našeho vlastního mozku musíme míti na zřeteli, že veškeré tyto úvahy již předem existenci vědomí předpokládají a dějí se v jeho rámci. Veškerá hmota neexistuje pro nás mimo rámec vědomí. A ať se stavíme k tomuto faktu jakkoli nemůžeme mu nijak a nikam uniknouti.

Tak jako celý náš život je život v myšlenkách, tak celá naše existence je podmíněna vědomím. Otázka možnosti oddělené existence vědomí od myšlenek bude předmětem pozdějších úvah.

Obraťme nyní zřetel k předmětům mimo nás.

Tak zvaná hmota byla předmětem studia vědy. Výsledkem tohoto bádání byl objev, že se skládá z jednotlivých částeček, které byly později rozloženy v atomy a nakonec v elektrony. Dnes stojíme před vědecky zjištěnou skutečností, že všechny věci vesmíru jsou modifikacemi jedné a téže síly mající charakter světla, která v různých svých modifikacích se jeví jako vesmír.

Sledujme ještě jednou cestu, kterou se dovídáme o existenci předmětů mimo nás. Paprsky vycházející ze Slunce projdou za 9 min. vzdálenost k naší Zemi, dopadnou na předmět, od kte-

*) Výraz „transcendentální" je zde užit ve významu: „vymykající se subjektivnímu vědomí".

rého se jich část odrazí, dopadnou na naše oko a po projití rohovkou, čočkou a sklivcem dopadají na sítnici. Impuls tím vzniklý přenáší se do mozku, kde tajemným způsobem vznikne představa předmětu.

Označíme jednotlivé členy této řady písmeny: Slunce A, paprsek B, předmět C, rohovka D, čočka E, sklivec F, sítnice G, nerv H, představa I. Takto tvoří souvislou řadu A—B—C—D—E—F—G—H—I.

Vidíme, že předměty, které označujeme jako „hmotné" jsou členy řady, jejíž člen poslední je myšlenka (představa) (I). Protože je přímá souvislost mezi všemi členy řady, nutně musíme míti za to, že jejich základní charakter je také stejný. Tato řada vykazuje vztah hmota-myšlenka. Viděli jsme však, že hmota je jen modifikací světla (síly). Dále bylo poukázáno na to, že předměty pro nás existují jen pokud vstoupí do našeho vědomí. Nyní přicházíme k tomu, že i předměty mimo nás mají charakter myšlenky. To co nazýváme tvrdost a pevnost, t. j. vlastnosti hmoty, jsou ve skutečnosti jen představy těchto vlastností, v naší mysli. Nezapomínejme také, že *celý* náš život je životem v myšlenkách. Také tím není řečeno, že by snad věci mimo nás byly halucinacemi nebo klamy. Myšlenkami zde vyjádřenými je pouze zaujato jiné stanovisko k životu a vesmíru, než jakým ku př. byl s dnešního vědeckého hlediska naivní materialismus minulého století.

Posledním uzávěrem v našich úvahách bylo, že věci mimo nás mají charakter myšlenky. Ale my-

šlenka předpokládá myslitele. Nejsou to myšlenky naše, neboť zkušenost nás učí, že předměty mají svoji existenci na nás neodvislou. Neznámé hvězdy byly zachyceny na fotografickou desku dříve, než vstoupily do vědomí některé lidské bytosti, t. j. dříve než byly člověkem objeveny. Musí tedy nutně býti všechny věci ve vesmíru obsaženy v mysli jedné universální Bytosti. Všechny věci jsou projevem jedné Inteligence, projevující se stejně v člověku, jako v celém vesmíru. Umělec, který tvoří intuitivně, t. j. čerpá z inteligence nadřazené jeho intelektu, vyjadřuje stejnou harmonii tvaru a barev, jako inteligence pracující v přírodě. Intuicí projevuje se v člověku stejná inteligence jako v přírodě.

Tato jediná Inteligence je Stvořitelem všeho a celý vesmír je její myšlenkou, jejím projevem. Je přímý vztah mezi myslitelem a myšlenkou. Tato universální Bytost stvořila celý vesmír sama ze sebe. A protože všechny věci ve vesmíru jsou modifikacemi světla (síly), musí býti jejich Stvořitel nejvyšším zdrojem světla (síly).

Pokračování.

Literatura:

Dr. F. Mareš: Fysiologie smyslů (Nakladatelství mladé generace lékařů — 1929).

J. H. Jeans: Tajemný vesmír (Praha, Josef Štorek — 1936).

J. P.

KAILAS

HORA Kailas, v severozápadní části Himalají, na tibetské straně, je považována Indy a buddhisty za nejposvátnější místo Asie. Tibeťané ji nazývají Kang Rimpoče (ledový klenot). Indové Stříbrná Hora. Je 6.650 m vysoká. Cesta k ní je i v létě nebezpečná. Vede pralesy a horskými průsmyky ve výši přes 5000 m. Poblíže Kailas leží posvátné jezero Manasrovar. Sven Hedin nazval Kailas s jezerem Manasrovar nejharmoničtější krajinou světa.

Následující řádky, ve kterých je zachycena cesta Swami Pranavanandy na Kailas, jsou vzaty z deníku Dr. B. z doby jeho pobytu v Himalajích v r. 1936.

*

Pozoruji točitou, ze skály vyčnělou stezku, vytesanou na boku hory, až pojednou pozdní odpolední světlo mi odhaluje vysokou postavu, v oranžové roucho zahalenou, která zahýbá ostrým ohy-

bem stezky a rychle se pohybuje směrem ke mně. Trpělivě ji očekávám na verandě svého bungalovu, neboť to je postava očekávaného návštěvníka.

Před dvěma dny mi od něho přišel dopis, nesoucí příjemné a překvapující sdělení, že se odchýlí trochu od své cesty a ztráví několik dní se mnou.

Je to Jogi Pranavananda.

S ním jsem plánoval, že se odebéřeme do Tibetu a podnikneme pout na horu Kailas. Byl velice zklamán tím, že se mi nepodařilo obdržeti povolení k cestě. Rozhodl se proto podniknout cestu sám. Pro něho je vstup volný a bez překážky, neboť Tibeťané dovolují Indům navštíviti Kailas jako poutníkům, ačkoliv jim není dovoleno aby se tam libovolně dlouho zdrželi.

Jogi přešel přes kamenitou půdu na níž bungalov je vystavěn, a nyní pohlížíme jeden na druhého. Pozdvihuji svoje nahoru obrácené dlaně a uzavírám je na pozdrav, lehce se ukláněje. Jogi činí totéž.

Jeho postava vzbuzuje úctu. Jeho oči jsou velké a zářivé, na tváři má hustý vous a jeho vlasy spadají mu v dlouhých, silných vlnách až na ramena. Je dobře zahalen v několika záhybech dlouhého, oranžově zbarveného roucha, přes něž má volný, světle hnědý, nepromokavý kabát.

Jogi přijímá nabízené místo. Jeho vážná tvář je velmi výrazná. Hovoříme dvě hodiny a pak se uchylujeme do ústraní na meditaci. Potom večeříme. Pranavananda nejí obvyklou večeři, nýbrž pije trochu kozího mléka a pojídá něco ovoce.

Sedíme dlouho do noci, neboť je mnoho věcí jež musíme prodebatovati.

Můj společník má nesmírně rád horu Kailas a jezero Manasrovar. Jedna fotografie této posvátné oblasti, kterou kdysi pořídil, visí v mém pokoji již od mého příjezdu. Byl tam již dvakrát; po prvé roku 1928, kdy se ubíral západní, a to nejdelší cestou z Kašmíru skrze Gartok a pak zpět do Kašmíru; a po druhé roku 1935, kdy cestoval cestou jižní, která je nejkratší, nejbezpečnější a nejméně namáhavá, cestou z Almory.

Po své návštěvě u mne se navrátí do Indie a opět se vydá do Almory, odkud půjde na Kailas po třetí. Ale za této příležitosti půjde nejenom jako návštěvník, ale aby tam ztrávil celý rok, přebývaje v buddhistickém klášteře, nejpravděpodobněji v klášteře Truphuklho (též zvaného Džaridhipu, Tuthulphuk, a Tsuntulphu). Tam bude tráviti svůj čas v meditaci a studiu. Bude jediným indickým joginem žijícím v Západním Tibetu. Tibeťané mu poskytli toto povolení, protože si ho velice váží.

Truchlivě si uvědomuji, že mezi mými papíry v obálce, opatřené těžkými pečeťmi, adresované Vrchnímu Lamovi kláštera Truphuklho, je dopis, žádající ho, aby mi dovolil tam přebývati a prováděti svá studia a meditace. Tento doporučující dopis byl napsán jedním tibetským důstojníkem, neboť klášter leží na jižním břehu jezera Manasrovar, a proto pod laskavým pohledem hory Kailas. Nyní však, běda! – nádherně rytmická, ozdobná tibetská písmena písma na tomto dopise zůstanou nepřečtena očima Lamovýma.

Pranavananda bude odříznut od jakéhokoliv spojení s Indií po téměř dvě třetiny roku, neboť těžké podzimní sněžení uzavře himalajské průsmyky a isoluje Západní Tibet. Vyjadřuji trochu starosti o to, zdali snese hroznou tu zimu, neboť ještě nikdy nemusil snášeti tibetskou zimu, ale jogi se zdá býti zcela důvěryplný a optimistický.

Nežli se odebíráme k spánku, oba pohlížíme na fotografii, která visí bez rámu na kalně žluté stěně: Kailas, oděná v bílé jíní zmrzlého sněhu a ledu. Jeho oči jsou naplněny láskou, obdivem a úctou. Není pochyb o tom, že Kailas pro něho znamená více než kterékoliv jiné místo na světě. dokonce více než jeho rodná zem.

„Nalezl jsem uspokojení svým životem vzdávání se světa a cvičení jogy," mumlá a přejíždí rukou přes svůj vous. „Nikdy nejsem nešťasten. Přec však jednou jsem cítil hluboký smutek a depresi — melancholii, jakou jsem nikdy nepocítil od té doby, co jsem se vzdal světského života před třinácti lety. A tato příležitost byla, když jsem loni musel opustiti oblast Kailasu a navrátiti se do Indie, nežli se cesta přes Himalaje stane neschůdnou, než ji zasype sníh. Snášel jsem jejich mrazivé podnebí, jejich nedostatek potravy a topiva a nedostatek i toho nejprimitivnějšího pohodlí, ale všechna tato újma pro mne nic neznamenala a neznepokojovala moji mysl; byla to pouze bolest loučení se s tímto nádherným místem, jež měla moc zachmuřiti moje city a stísniti moji duši. Ó, Kailas je okouzlující, jeho krása je neodolatelná a s hlediska duchovního má jemnou magnetickou

Kreslila M. Marešová.

Kailas.

vibraci úžasně vysokého řádu. Putoval jsem do většiny posvátných míst Indie, ale žádné z nich nemá tak vysokou duchovní vibraci jakou jsem nalezl kol této tibetské hory a jezera. Místní legendy vypráví, že Buddhové dosud dlí ve svých neviditelných, jemných tělech na tomto nádherném stříbřitém vrcholku, a docela tomu věřím. A neznám úchvatnějšího pohledu, pohledu více inspirujícího, nežli západ slunce na zelenomodrých vodách Manasrovaru. Vypadá jako obrovský smaragd zasazený mezi dvě velebné hory — mezi Kailasem na severu a Gurla Mandata na jihu. Skvoucí paprsky ubývajícího slunce dodávají jezeru, jež samotné má tajemný půvab, mystické kouzlo. Duchovní vibrace, jež z něho vyzařují mne uchvacují a ztišují mysl do vznešeného jasu; často mne samovolně přenesly do extází. Nejlepší druh buddhistických mnichů v Tibetu lze nalézti v klášterech kol těchto posvátných břehů a značný počet jich se ve dne v noci snaží dosáhnouti věčné ticho Nirvany. Kdybyste byl mohl se mnou jíti tentokrát, byl bych byl ještě šťastnější. Avšak musíme přijmouti osud; možná, že příštího roku se obměkčí a povolení vám bude poskytnuto; pak se vrátím do Indie a budete-li volný, půjdeme společně.

Přikládá dlaně k sobě a odchází spat.

Následujícího dne jdeme procházkou do pralesa a plni štěstí procházíme pod tmavými větvemi jedlí, kráčejíce po měkkém koberci schnoucího jehličí. Několik divokých himalajských petrklíčů, s jejich pilovitě vykrojenými lístky, poskytují sem a tam trochu jasnější barvy. Náhlý závan větru provane údolími a stromy mávají svými tmavě zelenými pažemi nad zemí. Každá z těchto jedlí vypadá jako obrovský vánoční stromek. Možná že tento les je záludný domov Mikuláše? Možná že se s ním zde jednou setkám tváří v tvář? Velmi rád bych se setkal s tím starým bělovousým pánem a položil mu několik otázek, neboť on pronásledoval dny mého dětství, a dával vzniknouti visím jeho velkého pytle dárků, které se, bohužel, nikdy nezhmotnily.

Nalézáme čisté, stinné místo a usedáme. Jak si oči krásně odpočinou, když jsou pryč z žáruplného žlutého světla rovin! Hovoříme a stále hovoříme. Brzy se obracíme k našemu oblíbenému námětu a jogin začíná vyprávěti ze svého života. Nabádám ho aby vyprávěl o své návštěvě hory Kailas. Pranavananda přejíždí svůj hustý černý vous v zamyšleném mlčení a začíná vyprávět.

*

„Již je tomu osm let, co jsem se vydal na cestu s jedním společníkem, svým spolužákem. Náš učitel, svatý Swami Džnanananda již na pouti na Kailasu byl a jeho živý popis cesty a jejího cíle podněcoval naši vlastní chuť a ovlivnil nás tak, že jsme nastoupili tuto nebezpečnou a obtížnou cestu. Nejdříve jsme cestovali do státu Kašmir, a v hlavním městě Šriganaru jsme nakoupili něco oděvu a výbavy na život v Tibetě, zemi arktických sněhů.

Pak jsme pokračovali krásným údolím kašmírským a přes pohoří, jež ho uzavírají, sledujíce řeku

Sind do Kargilu a odtamtud do města Leh. Cesta nás vedla známým průsmykem Zodži-La, k němuž cesta byla nebezpečně kluzký výstupek vytesaný ve skále, vinoucí se podél záhybů horských boků. Museli jsme přecházeti přes sněhové nánosy a závěje. Občas byla cesta velmi příkrá a zrádná, neboť sněhové laviny se sesouvají a padají dolů na cestu, smítajíce v jistou smrt ty, kdož měli to neštěstí, že jim byli v cestě. Tyto laviny zanechávají cestu pokrytu kluzkým ledem a v některých místech jsme museli přeskakovati přes skalní trhliny. Blíže Lamayuru cesta sestupovala do propasti, která prý je nejhlubší na celém světě. Její dno se ztrácí v temnotě.

Po nějaké době jsme dostihli Leh a tam jsme navštívili buddhistický klášter, kde jsme viděli obrovskou sochu Maytreyi, Messiáše buddhistů, který se, podle buddhistů, objeví ve dvou tisících letech, aby spasil svět. Ačkoliv ho socha znázorňovala v sedě, byla tak vysoká, že její ramena procházela stropem; její hlava byla v jiném poschodí budovy!

Leh je zajímavé městečko, neboť stojí na místě, kde se sbíhají čtyři velké cesty pro karavany. Jedna vede do střední Asie a Yarkandu, druhá do Tibetu a Číny, a ostatní různými cestami do Indie.

Nyní jsme byli v Ladakh-u, neboli Malém Tibetu. Tato země byla kdysi částí vlastního Tibetu, ale byla napadena a přemožena Kašmiřany v polovině minulého století. Je proto sice ještě provincií Kašmíru, avšak podržuje si všechnu svoji tibetskou charakteristiku.

Pokračovali jsme v jihovýchodním směru až jsme dorazili do Hemis, kde jsme nalezli největší klášter Ladakh. Je známý svými tanci ďáblů. Při těchto tancích nosí skupina lamů strašidelné masky na hlavách, z nichž každá je nabarvená a představuje nějakého ďábla nebo nějaké hrůzné rohaté zvíře druhého světa. Tancují s cinkajícími zvonečky na nohou. Klášter sám je vystavěn na straně šedého útesu v úzké rokli, ale Vrchní Lama má osamocené a zvláštní sedátko pro meditaci, umístěné na vzdálené skále vysoko nad budovou.

Jakmile jsme překročili tibetskou hranici, trpěli jsme zimou, ačkoliv byla dosud příznivá roční doba. Šlehající ledové větry na nás foukaly z ledovců. Naše ruce a uši mrazem zkřehly. Shledali jsme, že nemůžeme držeti uzdu svých koní; teprve po několika dnech se nám to začalo dařiti. Chtěli jsme si ohřáti ruce nad ohněm hořících keřů, ale zatím, co jedna strana se ohřála, byla druhá opět zmrzlá. Můžete si představiti, naše utrpení, neboť jsme Indové, zvyklí ohromnému horku, jelikož já jsem se narodil na jihu v Radžahmundry a byl vychován v koleji v Lahore — a obě tato místa jsou mezi nejteplejšími v Indii. Byl jsem zvědav jaký je poměr mezi teplotami Tibetu a Indie a proto jsem si na tuto cestu vzal s sebou teploměr. Shledal jsem, že průměrná teplota mezi hranicemi a Kailasem nebyla daleko od bodu mrazu.

Pokračovali jsme však na naší dobrodružné cestě, neboť pro nás byla posvátnou poutí a byla-li jednou započata, směla býti přerušena jedině

smrtí. Měli jsme veliké potíže na cestě vzhledem k naší neznalosti jazyka a někdy jsme nemohli koně vyměniti a musili jít pěšky po ledové cestě. Jindy opět jsme měli potíže v opatření si jakékoliv potravy. V mnohých vesnicích jsme shledali, že lid se nekoupal a koupati se nemohl ani jednou za rok, tak tam bylo zima.

Na obchodním trhu v Gynamině nám utekl průvodce, jehož jsme najali, když byl uslyšel novinu, že velká karavana obchodníků byla napadena bandity a okradena o všechno svoje zboží a svršky, včetně samotného oděvu nebohých obchodníků. Ozbrojení bandité jsou dosti častým zjevem v Západním Tibetu a činí cestování nejistým. Okradení se událo na cestě, kterou jsme se hodlali ubírati. Bez průvodce jsme jeti nemohli. Bůh nás však ochraňoval. Za nějakou chvíli jsme se seznámili s kupcem, který nás pohostil potravou a půjčil nám svého osobního služebníka jako průvodce.

Avšak jakmile jedna nesnáz byla u konce, očekávala nás jiná. Po místě byly rozšířeny nepravdivé pověsti, že jsme špioni a že roucha svatých mužů, která jsme měli na sobě, jsou pouhou zástěrou. Tibeťané nás zadrželi, pozorně nás střežili a vyzvídali na nás, aby odhalili naši domnělou pravou totožnost. Od té doby jsem musil skrývati fotografický aparát, který jsem nosil a užívati ho jen tajně. Nějak se nám podařilo rozptýliti jejich podezření alespoň v takové míře, že nás nechali odejíti.

Jeden tibetský zvyk, který jsem si snažil osvojiti, ale s neúspěchem, bylo pití čaje. Čaj se vaří ho-

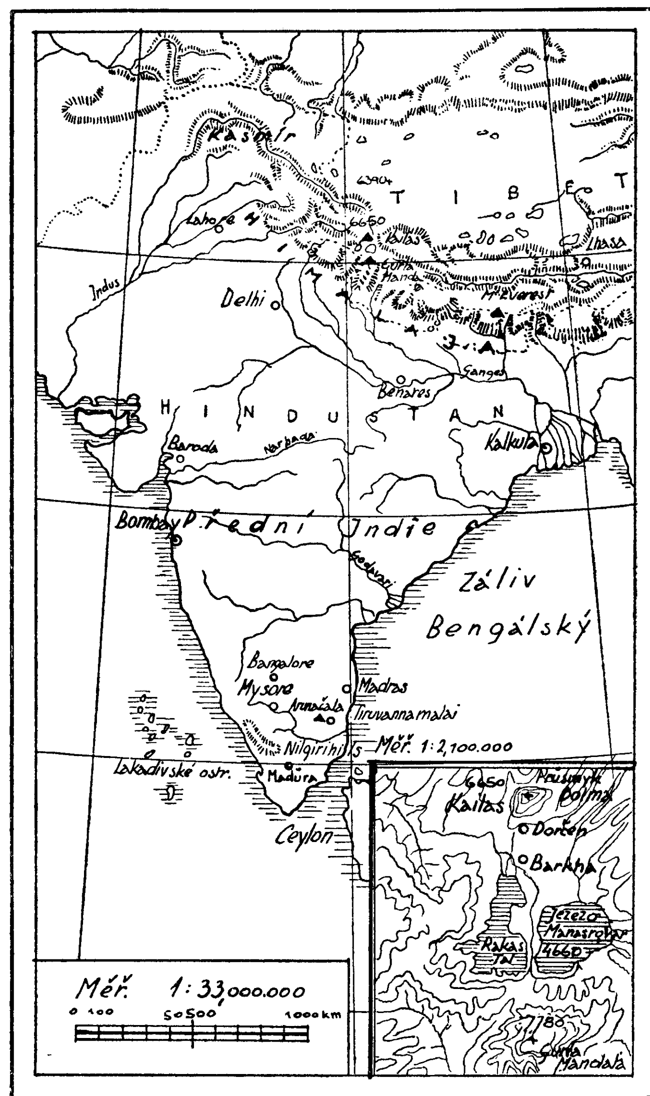
dinu a je smíchán se žluklým máslem a solí. Po prvé, co jsem ho vypil, se mi udělalo špatně hned půl hodiny potom.

Zajímavou skutečností bylo, že pichlavé keře, které v mnoha místech byly jediným palivem, jež jsme mohli nalézti, hořely zcela dobře, jako by byly staré a suché, ačkoliv byly čerstvé a zelené.

V Darčenu jsme se setkali s pohostinným tibetským mužem, který žil se svou rodinou v jednom stanu. Nabídl nám potravu a přístřeší na několik dnů. Když jsem se prvního jitra probudil asi tak za svítání, všiml jsem si jeho nejmladší dcerky, která byla teprve as půl čtvrta roku stará a která v noci za hrozné noční zimy, kdy teplota klesla deset stupňů pod bod mrazu, spala pod jedinou koží, zakrývající její zpola oděné tělíčko. Jakmile dívenka uzřela, že jsem se probudil, vyskočila jako šipka ze své postýlky na podlahu a vyběhla ven vchodem ze stanu. Tam se vrhla na kupu sněhu, která byla na zemi, a ležela natažená na ní. Přitom mne bedlivě pozorovala. Po chvilce se vrátila do své postýlky a opět se přikryla svou koženou pokrývkou, až jsem učinil pohyb, jako bych chtěl vstáti ze své postele. Okamžitě vyskočila a vyběhla ven ze stanu a opět se vrhla na hromadu sněhu. Nemohl jsem pochopiti důvod tohoto chování, a pomocí svého průvodce jsem se otázal rodičů. Otec mi řekl, že v noci silně padá sníh a zasype jeho psa, který spí venku, aby hlídal stan. Jen oči a čenich zvířete zůstávají nezakryty. Pes se po celou noc ani nehne, protože tím by jeho místo zvlhlo a proto zůstává nehybně ležet pod svou sněhovou

pokrývkou až do svítání. Tito tibetští psi jsou velcí a zuřiví hafani a mají takovou sílu že dokážou člověka roztrhati na kusy, jako vlci. Vysvětloval, že si děvčátko uvědomilo, že můj život by byl v nebezpečí kdybych se pokusil vstát a vyjít ven ze stanu, neboť pes by mne považoval za cizince a napadl by mne. Proto mne pozorovala od prvního rozbřesku dne a při prvním znamení mého pohybu vyskočila ven aby zadržela psa, který ležel skryt pod sněhem a jehož bych nebyl viděl a takto zabránila, aby mi neublížil. Nemohla mluviti a vysvětliti nebezpečí, neboť neznala moji řeč. Byl jsem užaslý nad moudrostí a dobrotou tohoto malého dítka a považoval jsem to za zděděné, neboť její otec byl vysoce duchovní člověk. Požádal mne, abych mu dal několik lekcí v umění *pranayamy* (ovládání dechu jako prostředek k soustředění mysli), a naučil jsem ho některým z našich indických method.

Ve starodávném klášteře Sillingu jsme nalezli sto osm mnichů, jejichž věkový rozsah se pnul již od sedmi let až k šedovousým sedmdesátníkům. Měli primitivní tiskařský lis, který byl obsluhován jedním starým lamou. Místo co by užíval pohyblivých písmen, vyryl celou stránku na dřevěné desky a tímto způsobem byla každá kniha pomalu a pracně zhotovována. Jeden chlapec-lama pracoval jako jeho učedník, aby nastoupil na místo starcovo po jeho smrti. Hotové knihy byly dobře propracovány a velmi půvabné. Byly tištěny na papíře ze Lhasy, a to tří kvalit: obyčejný, lepší a královský velejemný. Knihy zhotovené v posled-

ním vydání měly velmi silný pevný papír a všechna písmena byla tištěna zlatě.

Když jsme se blížili Taklakotu, byli jsme překvapeni nocí a zbloudili jsme ve tmě. Když jsme tak bezmocně bloudili, vyrazil na nás silný Tibeťan s dýkou v ruce. Srazil mého spolužáka k zemi a pak nasadil hrot své dýky na můj krk, zvolav: „Kdo jste?“. Odpověděl jsem vážně, maje pocit, že můj poslední okamžik nadešel. „Jsme chudí *sadhuové* (indičtí svatí muži). Nebojíme se vaší dýky ani vašeho ohrožování“. Nato náš útočník vypukl v záchvat burácejícího smíchu. Když se uklidnil, řekl, že nám neublíží. Vysvětloval, že když nás tak nenadále potkal, rozhodl se provést nám žert! Tibetský smysl pro humor je velmi zvláštní!

Na úpatí hory, 10 km před jezerem Manasrovar, jsme dojeli do nádherného kláštera Punri. Zdi byly namalovány bíle a nahoře byly ozdobeny jasnými červenými obrubami. Spali jsme tam přes noc a ráno nás jeden mladý lama dovedl do knihovny. Každý klášter v Tibetě má svoji vlastní sanskrtskou knihovnu. Někdy jsou v nich knihy, které tam byly přineseny víc jak před tisíci lety buddhistickými kněžími, prchajícími před pronásledováním v Indii. V knihovně kláštera Punri byla nádherná zobrazení (sošky), umístěná na vyzdvižených stupíncích mezi starými knihami. Mnoho cenných maleb provedených v čínském stylu viselo na hedvábných závitcích na zdích. Náš průvodce nás zavedl k výklenku ve zdi, který měl po obou stranách těžké záclony a nahoře tvořila

kryt nádherná hedvábná nebesa. Jelikož na všech oknech knihovny byly zavěšeny hedvábné záclony, bylo tam pouze matné světlo, vyjma dvou malinkých, máslem plněných lampiček, které hořely před tímto výklenkem, a trvalo jednu či dvě minuty, nežli si člověk uvědomil, že postava, umístěná na zvýšeném stupínku uvnitř, nebyla pouhou sochou jako ostatní, ale živoucím člověkem. Opravdu, bylo nám řečeno, že byl pouhých šestnáct let stár, a že byl Vrchním Lamou neb opatem celého kláštera, vysoce ctěným jak mladými tak i starými mnichy, a že ho obyčejný lid choval ve veliké úctě. Jak je vám známo, Velký Lama Tibetský jakož i Vrchní lamové důležitých klášterů jsou voleni Radou, která hledá vtělení lamy zesnulého. Jsou nalezeni jako děti a pak pečlivě vzděláváni pro jejich vysoký úřad. V případě tohoto mladého opata kláštera Punri předložila před něj Rada několik předmětů patřících zemřelému opatovi. Byly dobře pomíchány s jinými předměty úmyslně přidanými. Bez váhání rozpoznal a správně vybral všechny ty předměty, jež patřily zemřelému, a odvrhl ostatní.

Seděl zcela nehybně před námi, se svou pravou nohou položenou na levém stehně a levou nohou položenou na pravém stehně. Jedna ruka spočívala na pravém jeho koleně, ale druhá ležela na plocho v jeho klíně, dlaní nahoru a s palcem zdviženým.

Jeho pohled na mne působil mocným dojmem. Měl inteligentní, mírumilnou tvář a světle jako slonovina zbarvenou pleť a mírný soucitný výraz.

Vskutku, vypadal jako mladý živoucí Buddha. Rychle vyciťuji duchovní ovzduší kolem člověka. V jeho přítomnosti jsem zažil takový pocit úcty, že jsem se cítil dohnán padnouti před ním na zem v hluboké úctě — čin to, který jsem do té doby v Tibetu neudělal, protože mezi zástupy mnichů a Lamů nenalezl jsem ani jednoho, který by si byl zasloužil uctění, které vzdávám pouze svému osobnímu učiteli. Vrchní lama přijal oddanost jemu projevenou prvním pohybem od doby co jsem ho pozoroval a natáhl svoji pravou ruku, aby se dotkl, žehnaje, mé sklopené hlavy. Potom vzal bohatě rytý mosazný talíř, ležící vedle něho a dal mi hrst sušených meruněk — gesto to, které mělo tentýž posvátný význam jako v Indii. Odešel jsem, cítě se velmi povznešen, neboť byl duchovně nejmocnější, Buddhovi nejpodobnější ze všech lamů se kterými jsem se v Tibetu setkal.

Konečně, po všech našich utrpeních v neuvěřitelných mrazech a dobrodružstvích v neznámé nám zemi, slabí, hladoví a zkřehlí jsme dojeli k jezeru Manasrovar. Moje obuv byla roztrhána na kamenitých cestách a já jsem po sněžných stezkách šel s nohama samý puchýř. Moje dlouho pociťovaná touha po pohledu na svaté jezero, vroubené horami, byla ukojena. Byl večer když jsme přijeli a ubytovali jsme se ve velmi malé *gompě* čili klášterní poustevně, položené na pyramidovitě utvářeném kopci. V deset hodin v noci jsem otevřel okno vedle postele a pohlédl jsem ven. Měl jsem štěstí, neboť úplněk osvětloval celé jezero. Chladný vítr vanul a povrch tmavomodrých vod

byl rozryt vysokými vlnami. Měsíční paprsky zářily na vlnách, ale střed jezera byl v klidu, odrážeje jak hvězdy tak i měsíc. Po hladině pluly bílé labutě s červenými zobáky. Voda narážela na bílý, stromů prostý písčitý břeh, vydávajíc příjemné a melodické zvuky v rytmických intervalech. Pak se objevil chomáč hustých černých mraků a vrhl stíny na Manasrovar. Duchovní vibrace v ovzduší byla taková, že mé srdce poskočilo radostí. Mysl bezděky setřásla všechny ostatní myšlenky a pozvolna ale pevně dosáhla jednobodovosti. Moje vědomí se pohroužilo v mystické jezero blaženosti. Moje štěstí bylo nepopsatelné.

Poslední stadium mé cesty mne přivedlo k hoře Kailas, slavné po celé Asii. Při prvním pohledu na ní jevila se mi jako báň, stojící mezi dvěma jinými vrcholky, které se téměř dotýkaly jejích boků. Led, který ji pokrýval, leskl se jako leštěné stříbro. To jest proč Indové ji nazývají „Stříbrná Hora". Naše *Purany* (svaté knihy) říkají, že bůh Šiva přebývá v posici meditační na jejím bílém vrcholku, zatím co Tibeťané věří, že tam je Buddha. Ovšem já nevěřím, že je tam ve svém fysickém těle, ale skutečně věřím, že jeho duchovní přítomnost tam je. Vibrace jsou jedinečné a obklopují horu neviditelným polem uchvacujícího božství, jako magnet je obklopen neviditelným polem magnetickým. A právě proto, že toto ovzduší způsobuje, že člověk se stává bezděky meditativním, jest toto ovzduší nadřazené všem jiným, jež znám. To je důvod proč nyní hodlám ztráviti jeden rok v buddhistickém klášteře v oné oblasti.

Vykonal jsem tradiční padesátikilometrovou cestu kolem Kailasu a osmdesátikilometrovou chůzi kolem Manasrovaru, kráčeje pomalu a s myslí upřenou na věci svaté. Moje pouť byla u konce. Nebudu vás unavovati podrobnostmi o své zpáteční cestě do Kašmíru. Vrátil jsem se bezpečně a o sedm let později jsem opakoval svou návštěvu na Kailas, ale odebral jsem se mnohem kratší cestou z Almory, kterou se hodlám odebrati opětně."

Vyprávění Jogina jest u konce.

Vracíme se lesem domů v mlčení a pohybujeme se pomalými rozvážnými kroky.

*

Během několika málo dnů jeho návštěvy poskytuje mi na tibetský život rozmanité pohledy. Lid v Ladakhi mu vyprávěl, že jejich země byla připojena ke Kašmíru, když Maharadža vyslal generála Zoravah Singha na výpravu proti Tibetu roku 1848. Tvrdili, že vedoucí kašmirských sborů měl nadpřirozené síly, takže žádná obyčejná olověná kulka nemohla proniknouti jeho tělem. Jeho ozbrojená síla přešla přes Západní Tibet až k bodu nedaleko jezera Manasrovar. Čínský císař vyslal velkou armádu na pomoc Tibeťanům a ta vítězně porazila Kašmiřany pouhou početnou převahou, ale jediný způsob, jak mohli zabíti Zoravah Singha, bylo zastřeliti ho zlatou kulkou místo kulky olověné! Byl potom roztrhán na kusy.

Je možná, že vzhledem k jeho úctu vzbuzující osobnosti a jeho naprosté upřímnosti a duchovnosti pohlížejí Tibeťané na Pranavanandu s velkou úctou. Nyní jsou přesvědčeni, že on je nejlepším indickým joginem, který navštívil jejich zemi, a proto mu poskytli tuto přednost, že tam smí žíti. V jednom či dvou měsících bude jediným indickým jogim žijícím v Tibetu, vyjma jeho přítele Rahuly, který s přestávkami sídlí ve Lhase. Rahula je však buddhistický mnich, který se narodil v Indické provincii Biharu a vzdělání nabyl v chrámových školách na Ceylonu; není indickým joginem.

*

S mnichem Rahulou jsem se setkal před několika lety. Zdálo se mi divným, že má tibetský rys obličeje, ačkoliv je z ryze indických předků. Když byl oblečen a zahalen, vypadal nerozlišitelně od Lamy. Ukázal mi velkou, cennou a vzácnou sbírku starých maleb na hedvábí podlouhlého tvaru, jež byly sejmuty s klášterních zdí a věnovány mu rozmanitými Vrchními Lamy. Tibeťané ho mají rádi a důvěřují mu a dostává se mu přednosti přebývati v hlavním klášteře ve Lhase kdykoliv se mu zlíbí. Z jedné ze svých cest si triumfálně přinesl jiný dar, sestávající z ohromné knihovny vzácných, na palmových listech psaných buddhistických sanskritských svazků, které z Indie zcela vymizely po dobu tisíce let tím, že byly zničeny antibuddhistickými dobyvateli nebo fanatickými Brahmíny. Z těchto tibetských překladů zamýšlel poříditi výtisky scházejících sanskritských originálů. Potřeboval neméně nežli dvacet nákladních mulů, aby dovezl své dary domů do Indie.

Pokračování.

PANČADAŠI

Zpracoval a vysvětlivkami opatřil Ing. Arnošt Čapek.

Překlad přehlédl a opravil Jiří Poborák.

Kapitola I.

ROZEZNÁVÁNÍ PRAVDY

1. Dříve než začnu s následujícím filosofickým pojednáním, klaním se k nohám svého duchovního učitele, Šankaranandovi, věda, že neexistuje rozdílu mezi ním a Universálním Duchem, který ničí ilusi, jež je zdrojem pýchy a příčinou velikého utrpení živočišné říše.

2. Nyní, když jsem vzdal úctu zmíněnému duchovnímu učiteli, začnu popisovati, jak člověk může dobýti Vědění o Pravdě z tohoto klamného světa.

3. Všechno je během času zničeno. Zvuk, dotyk, tvar, chuť a pach jsou odpovídajícími známkami prostoru, vzduchu, ohně, vody a země. Ačkoli se všechny tyto vzájemně od sebe liší, nicméně vědomí, jímž chápeme jsoucnost nahoře uvedených různých elementů jest pouze jedno, proto můžeme z toho odvoditi, že nemůže býti více než jedno Vědomí pro všechny.

4. Jako v bdělém stavu chápeme všechny věci, které vnímáme a které se vzájemně od sebe liší, jedním a týmže Vědomím, je tomu stejně ve stavu snů. Ačkoliv zjevně není žádného rozdílu

mezi naším stavem bdělým a stavem snů, jest přec jediný rozdíl mezi nimi, který si uvědomujeme, a to ten, že předměty, které pozorujeme ve stavu snů, zanikají, když se sen skončí, kdežto ve stavu bdělém tomu tak není; nicméně však Vědomí v našem stavu snů a ve stavu bdělém je jedno a totéž.

5. Jakmile se člověk probudí ze spánku, má myšlenku, že během spánku si nebyl ničeho vědom; tento pocit lze definovati slovem Smaran (protiklad), protože ve stavu vědomém nemůžeme vše, nač myslíme, vnímati a také, bez předchozí znalosti něčeho, nemůžeme si to vybaviti. Představa toho, že si nejsme vědomi existence věci během spánku (beze snů) je uznávanou pravdou, ale bez vědomí si to (nevědomí) také nemůžeme uvědomiti, a proto jsme nuceni uznati existenci vědomí ve spánku (beze snů).

6. Ačkoliv věci ve stavu bdělém (vnímané) se liší od věcí ve stavu snů, nicméně je Vědomí v obou těchto stavech stejné, podobně naše vědomí ve stavu snů je odlišné od našeho vědomí ve stavu bezvědomém, ale za zvláštních okolností se může státi, že při bezvědomí, které je stavem mentálním, si podržíme vědomí (hlubší). Na každý pád, ať ve stavu bdělém, stavu snů či stavu hlubokého spánku naše vědomí je totéž. Vědomí jednoho dne nemůže býti odlišné od vědomí dne druhého.

7. Měsíce, roky atd. mohou míjeti, přesto však naše vědomí zůstává stejné; nemůže se vůbec měniti.

8. Nahoře zmíněné vlastní světlo, mající jediné Vědomí, je naší Duší a zdrojem velké radosti; třebaže by člověk mohl po velikém utrpení zavrhnouti svoji Duši, nemůžeme říci, že Duše není zdrojem radosti, protože nikdo nemá rád neštěstí nebo smrt, ale naopak, každý touží po dlouhém životě a štěstí. Proto musíme uznati, že Duše je zdrojem radosti a štěstí.

10. Tímto způsobem bylo dokázáno, že Duše je velkým zdrojem radosti. Když je Individuální Duše, která je částí Universálního Ducha, zdrojem radosti, proto Universální Duch je zdrojem větší radosti; tato skutečnost byla dokázána ve vedantické filosofii, nicméně snažím se jí dále opětně dokázati.

12. Právě tak, jako když jistý počet chlapců recituje společně nahlas verše, můžeme někdy hlas určitého jednoho hocha odlišiti od ostatních, ačkoliv rozdíl je velmi nejasný, pročež o jeho hlasu lze říci, že je současně slyšitelný a neslyšitelný; podobně, vzhledem k mnoha překážkám může býti radost odvozená z Duše současně popsána jako pociťovaná a nepociťovaná.

13. To, že přičítáme klamnost a neexistenci něčemu, co je vždy přítomné a skutečné, označujeme slovem Protibandhak; podobně to, že se radujeme z majetku, a naše myšlenka na majetek zabraňuje nám pociťování radosti odvozené z Duše a také způsobuje, že ji považujeme za neskutečnou a neexistující. Toto můžeme definovati slovem Protibandhak, neboť nám to zabraňuje v pociťování radosti odvozené z Duše.

14. Právě tak, jako hlas mnoha chlapců, recitujících společně nějaký verš, nám zabraňuje slyšeti hlas jednoho určitého hocha, podobně projevený vesmír, je příčinou zabraňující nám užívati radosti, odvozené z naší Duše.

16. Vědomí, jež se odráží v projeveném vesmíru a jest jím řízeno, nazývá se Išwar, t. j. tvořivá síla Boha.

VYSVĚTLIVKY K I. KAPITOLE

Pozorujeme-li náš život, vidíme, že sestává z bdění a spánku. Tento pak je dvojího druhu, a to se sny a hluboký spánek beze snů. Avšak podrobnější analysa nás přivede k zajímavému poznatku, že tyto tři stavy se nestřídají tak, že při zaniknutí jednoho by člověk vstoupil do druhého nebo třetího, ale že jsou při bdění přítomny všechny tři současně v naší mysli.

Základním stavem mysli je *hluboký spánek beze snů*, který trvá nepřetržitě od zrození až do smrti, beze změn. Změny se dějí toliko ve vrchních vrstvách mysli, ve zbývajících dvou stavech.

Bdělý stav je tvořen činností našich smyslů tím, že reagují na podněty zvenčí. Tak může býti činný jeden, nebo téměř současně i více smyslů.

Vybavování představ, vzpomínek, různé úvahy a myšlenková činnost vyžadující individuálního úsilí patří však již do kategorie *světa snů*.

Když tedy přijímáme nějaké smyslové vnímání, jsme v bdělém stavu; při tom však můžeme uvažovat, vzpomínat atd., což je již světem snů; a konečně malá přestávka mezi každou jednotlivou myšlenkou, kdy na nepatrný zlomek vteřiny není žádného myšlení čili uvědomování, je hlubokým spánkem beze snů. Po tento nepatrný časový zlomek stáhl se paprsek vědomé pozornosti do svého zdroje, Nadjá, aby ihned nato opět vyzářil, a dal život následující myšlence.

Je to onen neustálý kmitavý pohyb mezi myslí a Nadjá, pohyb, bez něhož by nebylo individuálního života.

KAPITOLA I.

2. verš.

Je obvyklou věcí v Orientě, že autor duchovního díla vzdává na počátku úctu svému Guruovi, jehož prostřednictvím dosáhl osvícení.

7. verš.

Dr. B. při výkladu k Pančadaši řekl: „Je jenom jedno Vědomí pro bdění i spánek. Žije z vlastní síly. Má své světlo. Je vlastní Duší. Bez Vědomí není možno žít."

Představíme-li si toto Vědomí jako duchovní Slunce, z něhož vyzařují paprsky, tu každý paprsek znamená *vědomou pozornost*, na kterou je vázána individualita. Vědomá pozornost dává život a vědomí egu a mysli, a představuje tudíž v tomto souhrnu mentální osobnost člověka.

Jsou milony paprsků, ale toliko jediné Slunce.

Jsou miliony vědomých pozorností, ale toliko jediné Vědomí.

Jsou miliony lidí, ale toliko jediné Nadjá. Vidíme takto, že to nejvyšší v člověku je jeho vědomá pozornost. Dává život jeho zevní osobnosti a je též podstatou jeho sebeuvědomění.

Člověk však nemá možnost za normálních podmínek poznati vědomou pozornost v tom čistém stavu, ve kterém vyšla z Vědomí, neboť jakmile přijde ve styk s egem – myslí a city – ihned se s nimi identifikuje. Mysl nemá vlastního života, nýbrž má jej od vědomé pozornosti; a tak, co představuje náš bdělý stav, není tedy čistá vědomá pozornost nebo Vědomí, ale uvědomování si. Není Životem, nýbrž projevem Života. Je vědomím s malým v.

1. Bdělý stav se vyznačuje tím, že vědomá pozornost plně oživuje celou mysl a tím i tělo.

2. Stav snů má vědomou pozornost částečně staženou, takže tu nenastává ztotožňování s tělem a my si ho neuvědomujeme; proto tělo spí. Rovněž mysl má méně životnosti a též city nemají tutéž intensitu jako ve stavu bdělém. Nicméně jsou to tytéž city, táž mysl a stejná osobnost jako za bdění.

3. Stav hlubokého spánku beze snů má vědomou pozornost staženou úplně. Je stavem plného bezvědomí, či *neuvědomování si*.

Všechny tři zmíněné stavy jsou stavy naší mysli. Jsou v nás, a jejich změny způsobuje vědomá pozornost. Podkladem jejich je jedno Vědomí. Trvá stále a nemění se. Změny se dějí toliko v mysli. Ono trvá i za stavu hlubokého spánku, při kterém je tělo bez vědomí, city a mysl naprosto stojí a jáství — individualita, dočasně zanikla.

Kdyby někdo tvrdil, že zaniká i Vědomí, znamenalo by to naprostý zánik, ježto by současně zanikla i možnost opětného vzniku. Vědomí je posledním základem a nebylo by tudíž zde ničeho ani nikoho, kdo by je znovu oživil. Dr. B. napsal: „Kdyby Vědomí bylo jen jednou přerušeno v životě, ztratilo by se navždy".

Pro lepší pochopení (nikoliv důkaz z metafysického hlediska) připusťme však onu nemožnost, že počátkem bezvědomí zaniká i základní Vědomí a vzniká opět nabytím normálního bdělého stavu. Jaké by to mělo důsledky?

Vstupem do bezvědomí zanikají, jak jsme dříve zjistili, veškeré změny mysli, t. j. city, vztahy, představy, myšlenky atd. i pocit jáství. Po dobu bezvědomí není zde nic, co by vědomě trvalo. Nyní skončí stav bezvědomí. Základní Vědomí vznikne, opět vyšle paprsek vědomé pozornosti, ten oživí ego a mysl, čímž se probudíme. Tento člověk bude však novou, zcela jinou bytostí, ježto všechny složky, které tvořily jeho dřívější osobnost by zanikly se zmizením Vědomí, na něž jsou svým životem vázány. Po dobu bezvědomí bylo naprosté nic. Zůstalo pouze tělo, které vědomí nemá, city, pamět, mysl a jáství nového člověka neměly by možnost navázat život a zkušenosti s dřívějším, ježto zde není pojítka. Vše, co bylo před započetím ztráty vědomí, nenávratně zapomněl. Ze zkušenosti víme, že tomu tak není a jsme nuceni připustit, že Vědomí je trvalým základem celého života.

Nyní vyvstává ještě další otázka. Když Vědomí trvá stále, proč nastává stav bezvědomí?

Naše normální vědomí je uvědomováním si buď vlastního těla, smyslů, jejich činností, citů, různých představ, vztahů, úvah, myšlenek a konečně jáství. To vše můžeme zařadit do změn mysli. Z tohoto rámce mysli, za obvyklých okolností při bdění, nemá vědomí možnost uniknout.

Jsouc produktem ztotožnění vědomé pozornosti se změnami mysli, je na nich zcela a bezvýhradně závislé. Jakmile mysl zastaví svoji činnost, což se stane v hlubokém spánku, bezvědomí, atd., ustane veškeré uvědomování si, zaniká normální vědomí, jinými slovy nastává stav bezvědomí.

Myšlenku si můžeme však uvědomit teprve tehdy, když je na ni upřena (ztotožňujíc se s ní) naše vědomá pozornost. Ona je duší myšlenek. Ve své nejčistší formě je základním Vědomím. Toto Vědomí je nejen životem každé myšlenky, ale naší neměnitelnou věčnou podstatou. Celá potíž spočívá v tom, že si toho nejsme vědomi.

Pro nepřetržité uvědomování si — ponoření se do změn mysli, zapomněli jsme toho, který si uvědomuje — základní Vědomí, či Pozorovatele. On si uvědomuje i stav bezvědomí, jinak bychom si na tento stav nemohli vzpomenouti, z čehož vyplývá jednotný podklad všech stavů mysli. „Cesta zpět však je stále otevřena." Je třeba obrátit pozornost na sebe samu, zastavit postupně změny v mysli a sledovat paprsek vědomé pozornosti do místa jeho vzniku — „Vědomí". Bezvědomí týká se toliko zevní osobnosti, těla, citů a mysli, ale ten, který sebepoznáním si uvědomil, že je Vědomím, je ve věčnosti a nikdy toto Vědomí neztratí.

Je jenom jedno základní universální Vědomí. Z praktického, tudíž klamného hlediska však, nesprávnou superposicí a dle množství klamu na toto Vědomí vloženého se nám zdá, že má tři hlavní variace.

1. *Universální Duch* (dle Pančadaši) čili Vědomí, nebo Nadjá. Je bez přívlastků, třebaže mluvíce v Něm, přisuzujeme mu přívlastky: Sat, Čit, Ananda, což znamená Existence (Život) — Vědomí — Blaho.

Poněvadž sebe dokonalejší úvaha nebo vise nemůže vybočiti z rámce mysli, jsouc pouze myšlenkou, a ježto Nadjá je Skutečností za myslí: „můžete Boha vidět uskutečnit jedině, když se s Ním sloučíte."

2. *Individuální Vědomí* (dle Pančadaši) je vědomou pozorností, prostou všech vztahů (identifikací); je „božským atomem Nadjá uvnitř srdce".

3. *Odražené Vědomí* (dle Pančadaši) je vědomou pozorností ztotožněnou s egem a myslí. — Je normálním lidským vědomím. „Tento všední stav vnějšího bdění, o němž se pošetile domníváte, že je maximálním stupněm lidského vědomí, je ve skutečnosti jeho nejnižším možným stavem.

10. verš.

„Ve Vědomí je náš život a radost". V této větě jsou zahrnuty všechny tři přívlastky Nadjá. Neznáme je však v jejich čisté podstatě, nýbrž v jejich projevech.

Existenci známe jako veškeré projevy života.

Vědomí známe jako uvědomování si či vědomí odražené.

Radost (Blaho). „V okamžiku kdy dosáhneme toho, po čem toužíme, vrátíme se na okamžik k této Radosti. Pak postupně vše mizí a hledáme radost opět novou."

„Zevní radost je odrazem vnitřní Radosti, a naším úkolem je hledati tu skutečnou."

„Radost zevního já je zlomkem Radosti, která nás čeká ve Velkém Já."

14. verš.

Radost je stále v nás přítomna; množstvím myšlenek však, jimž věnujeme pozornost, ji zastřeme právě tak, jako „hlas toho jednoho chlapce", takže si ji neuvědomujeme.

„Kdyby Nadjá nebylo nejvyšší formou štěstí dosažitelného člověku, neposkytovaly by mu veškeré radosti nic, protože okamžik, kdy nějaká radost dosáhne svého vrcholu, je okamžikem, v němž náhle upustí od té žádosti — jelikož byla vyplněna — a od ega, jež je kořenem oné žádosti, v tom okamžiku mimovolně zažije Nadjá.

Pokračování.

P.

SAMOTA

NEMŮŽEME uniknouti základní osamocenosti naší individuální přirozenosti. Můžeme se pokusiti zakrýti ji společenskými povinnostmi, prací, osobními pouty nebo konvencionelním myšlením, avšak ve významných krisích života a v nejkrajnějších bodech našich muk shledáme, že jsme nevýslovně osamoceni, že jsme vyměnili sílu duše za statek trní a hloží. Příroda na nás tento stav vložila, avšak společnost působí k tomu, že nám ho zakrývá po dlouhá časová období. Ve skutečnosti jsme osamocené bytosti. Trpíme proto, že odpíráme uznati tuto skutečnost a protože se snažíme přelstíti onen stav, který na nás příroda vložila. Avšak v ten okamžik co ho připustíme a uznáme, obdržíme novou sílu a obnovený mír. „Nejsilnější člověk je ten, který stojí nejvíce osamoceně," hlásal skandinávský dramatik Ibsen ve větě, která často projde mou myslí. Tato věta vybavuje řadu hlubokých pravd. Ne snad, že by bylo

nutné státi se před světem prchajícím poustevníkem, abychom stáli osamoceně. Je jisté duchovní osamocení, plodná nezávislost, kterou s sebou člověk může nositi do rušných míst světa, a která je zrovna tak skutečná jako cokoliv, čeho by mohl dosáhnouti tím, že by utekl před vírem do osamělého útulku. Pro tuto vnitřní osamocenost člověka jest hluboký důvod: dosažení Království nebeského — což je tajným účelem žití — vyžaduje vzdání se jakékoliv odvislosti na našich bližních, abychom se mohli spoléhati jenom na Vyšší Moc, kterou lidé jmenují Bůh. A neřekl nám Ježíš, že Království nebeské jest v nás? Takovéto odpoutání nutně vyžaduje našeho neustálého obracení se k vnitřnímu jáství, a proto vyžaduje přijetí samoty jako věci neméně žádoucí než je společnost.

*

Je těžko hleděti si své záležitosti vlastní, své vyšší záležitosti — avšak stojí to za to. Hleďte si svého vlastního já, svého Nadjá, a potom starosti a břemena existenční tiše odtáhnou pod jeho blahodárným vlivem. Ježíš vložil tuto větu do podobenství, avšak našim chytrým theologům unikl význam.

*

Co platí pro genia, platí stejnou měrou pro ostatní lidi, třebaže v menším stupni. Jestliže chce genius býti věrný sám sobě, musí se odvrátiti od světa a vyživovati svůj vnitřní život v osamělém přemýšlení. Kde jinde může nalézti tvůrčí divy,

které vydá světu, vyjma ve své vlastní originalitě? Neboť to, co spatří o samotě, jest pravým viděním. A není o nic méně pravdivé, že průměrný člověk také musí nalézti sama sebe v samotě a rozdati se ve společnosti. Když se obrátí zády ke svým bližním a půjde tmavou chodbou osamocenosti, může přijíti k sama sobě. Avšak málo jest lidí, připravených přijmouti tuto myšlenku, a apoštol samoty musí nadarmo plýtvati svým hlasem v pustině. Postavili jsme si společnost jako modlu, klaníce se na klečících kolenou před její nastrojenou a hloupou tváří, a tak jsme došli k opominutí uctívati božství, které leží skryto uvnitř našich vlastních já. Nejlepší lidé nejsou družní; jsou dosti silni, aby byli věrní sami sobě. Avšak ostatní — a ti jsou ve většině — choulí se dohromady v domech, vstupují do klubů a společností, shromažďují se a scházejí se. Samota jest síla; závislost na přítomnosti davu je slabost. Člověk, který potřebuje zástup lidí, aby mu dodal odvahy, jest o mnoho osamělejší nežli se domnívá. Instinkt družnosti nás zotročuje a zeslabuje, když musíme každou hodinu běžet podívati se na naše bližní, abychom sami sebe ujistili o jejich existenci a podpoře. Jest lepší nepřikládati důvěry rychlému kamarádství povrchních lidí a pohybovati se trochu obezřele mezi nimi, vědouce, že tajný duchovní život nás dočasně jakoby příkopem oddělil od nich.

*

Zakladatel řádu Jesuitů znal hodnotu samoty. „Čím častěji se bude naše duše nalézati osamocená

a v ústraní,“ učil své následovníky, „tím schopnější se činí přiblížiti se a dosáhnouti jejího Stvořitele a Pána, a čím více se k Němu tímto způsobem přibližuje, tím více se připravuje k tomu, aby dostávala přízně a milosti boží od Jeho Božské a Nejvyšší Dobroty.“ Samota se zdá býti poněkud temnou cestou k domu duchovní moudrosti, a vskutku, můžeme ji za takovou považovati po několik let. Když však snažící se duše obrátí své kroky, a příliš se smísí se společností, unaví se a pospíchá zpět do svých bdění o samotě, aby zde znovu nabyla své centrální celistvosti. Pravda jest, že pro většinu lidí, kteří kráčí vyšší cestou, přijde den, kdy se musí rozhodnouti mezi samotářským životem Nadjá a družným životem těla. Jasné slunce, které sledují, je láká na cestu osamělou. A ačkoliv si myslíme, že kráčíme šedým světem osamoceni, jsme-li upřímní, přiznáme, že tomu tak není. Pomocní duchové přicházejí, aby nás uklidnili, přátelské myšlenky přicházejí, aby nám byly společníky, zvláštní, neviditelné ruce vztahují se ze tmy, aby nám pomohly, andělské postavy nás mohou vésti, a jestliže na okamžik odpočineme, můžeme zachytiti pološeptem vyslovované hlasy přicházející — kdysi obávaným — tichem a šeptající slova úlevy a útěchy.

Moudrá osamocenost takto podporuje růst duše, udrží mysl prostou bezvýznamných povrchních myšlenek, a přivede k zralosti krásnou vlastnost myšlenkové nezávislosti. Kráčejte svou cestou samotni a půjdete po cestě, která vskutku někam dojde. Neboť samota není opuštěnost, nuda

nebo smutek. Býti opuštěný znamená býti mezi těmi, kteří nevědí. Avšak v samotě můžete své místo zalidniti, přejete-li si, myšlenkami, zatím co vždy máte sama sebe, vaše Nadjá, za společníka. ‚Nech mne o samotě', zvolal rak v Kingsleyových ‚Vodních dětech', ‚já chci přemýšleti,' naznačuje tímto, že jest přirozeným instinktem vyhledávati samotu, když se cítí potřeba pro meditaci. Kterýs slavný muž, když se připravoval položiti svou hlavu na katův špalek, pravil: ‚Naučil jsem se více v tmavém koutku vězení, nežli za svého cestování po Evropě'. A kdesi v Bibli stojí věta: ‚A vyšel na horu, aby se modlil, sám, o samotě.'

*

Na východě jsou mudrcové, kteří nalézají ve svých vlastních myslích lepší přátelství nežli ve společnosti. Děláme si posměch z mužů, kteří prchají z přeplněných měst a dávají přednost uspokojiti se na osamělých místech. Hloupě mluvíme o jejich zbabělství. Ale přijmouti družné pohodlí davu může býti snadnější čin nežli odejíti do ústraní a postaviti se tváří v tvář svému vlastnímu já. Kdo ví, že tatáž samota, která snadno může povrchní lidi přivésti k šílenství, jiné navrátí skutečnému duševnímu zdraví? Jsme zděšeni při pouhé zmínce o odchodu od společnosti, jako by bezpečnost byla pouze v hloupém množství. Mudrc, který sedí v božské harmonii s nejlepšími myšlenkami a nejvznešenějšími ideály, třebaže by žil v hlubokém lese, není opuštěn. Zrovna tak byste mohli nazvati slunce opuštěným.

Tam může s prospěchem zapomenouti na svět, věda, že může nyní upamatovati se na sama sebe, na své pravé já, jeho Nadjá. Bacon nebyl nevhodně příkrý, když v oné své jízlivé větě obvinil: ‚Dav není společníkem, tváře jsou pouze galerií obrazů a hovor pouze cinkání cimbálů, v němž není lásky'.

*

Vaše já jest svaté; buďte mu věrni.

*

Sestrou samoty jest volná chvíle a její sestřenice je příroda. Ti, kteří obývají rušná města, by učinili dobře, kdyby onomu ruchu utekli občas a šli do nějakého tichého lesa nebo k nějakému tichému potůčku, nejenom k vůli zdravému vzduchu, ale také tam, kde mohou hledati krásu a světlo a pravdu — nejsou-li však pro tyto věci mrtvi. Tam naleznou dostatečný prostor pro pohyb tělesný a klid, a bude ho tam až nazbyt. Jinak, až opustí svá města, své známé ulice naplněné pospíchajícími chodci a supícími motorovými vozy, a vstoupí na první venkovskou alej, jsou v koncích. Jejich chytrost se zastaví při pohledu na zelenou přírodu. Ona k nim nepromlouvá žádného slova moudrosti do jejich uší, a nepodává žádné podívané na půvab jejich očím. Život se jim pojednou stane hrozně prázdným a čas se změní v nudného společníka.

*

Duše k nám může promlouvati ve chvílích klidného přemýšlení a v dobách klidné relaxace. Ba dokonce promlouvá k nám stále, ale v třenicích a

horečnatosti činné existence její hlas zůstává neslyšen, její tvář nepoznána.

*

S radostí bych dal oblohu mezi sebe a velká města a nalezl v samotách, míruplných a barvitých místech přírody, venku onu vznešenost nálady, kterou by mi úzké ulice odpíraly. Učinil bych to, co si žádá duše, věda, že toho nebudu litovati. Neboť jest jistý způsob života, který stojí za to, a tento jest nejlépe prožíván mezi stromy, na trávě a ve svěžích zelených polích, kde člověk nalézá vnější reprodukci vnitřního klidu v duši. Nepotřebuji žádného zalidněného města k obveselení. Příroda sama jest nejlepším uklidňujícím a uzdravujícím prostředkem. V točité, buky zastíněné aleji, když jsem pozoroval motýly sedati na květné keře, nebo ležel u vinoucího se potůčku a nechal své oči spočinouti na bahenním měsíčku zářícím na slunci, ryzí klid vnesl moji mysl k nejlepšímu, co je v životě. Každý strom a každý keř měl pravdivější hlas, než jaký jsem mohl slyšeti mezi většinou lidí. Toužebně vzpomínám ve svém asiatském vyhnanství na ony cvrčky, jejichž cvrkání za soumraku bylo pro mne jako hudba. Jeden prostý západ slunce rozlévajícího svou záři po příjemné krajině mne uvedl do posvátnější nálady než sto kázání. Procházka listy posetými lesy na podzim a tichými poli, odpočinek v libě vonící louce pod červnovým sluncem, dostaveníčko s rozbřeskem dne na hřebenu nějakého kopce — tato místa přinesla mi tajný balsám a

není v nich opuštěnosti. A co je nejlepší, člověk mohl býti sám sebou, a nemusel udržovati svůj jazyk v neustálé práci na hovoru jen k vůli němu samotnému.

Shledal jsem řeku, na jejímž břehu jsem sedával, po každé stránce stejně svatou jako Ganges. S touto bahnitou řekou jsem žil ve vznešené společnosti. Příroda byla mým dobrým známým, a její krása mým vznešeným vzorem. Když jsem se potuloval podél jejích travnatých břehů za slunného odpoledne, když mne Starouš Slunce udal čas k opuštění práce denní, a když jsem se procházel po tišších úsecích řeky mezi dvěma zátočinami, usedl na osamělém místě a potom jsem nechal svou mysl jemně vplynout do jejího nepopsatelného Zdroje — Hle! v hodině jsem byl připuštěn do klidného vědomí a tajemné dimense božství. Pro mne tato řeka vždy bude plynouti uprostřed bezpečného klidu Ráje, a bude řekou posvátných vzpomínek. Nyní kráčím podél širšího proudu, a slunce, které mne tam táhne, svítí v podivnějším světě, nežli jest tento náš.

*

V plynoucí vodě je jisté přátelství, na vršcích povzbuzení, klid v rostoucích stromech a půvab v barevných květinách, které člověka přitahují k těmto věcem, když hledá klid pro duši nebo inspiraci pro žití. Dokonce i na Východě jsem shledal, že lesy, hory, břehy řek a zahrady jsou mezi místy, která jsou doporučována mudrci jejich žákům jako nejlepší místa k cvičení medi-

tací. Vyberte si nějaký potůček, na jehož hladině plave třeba pár roztroušených listů a květin, k němuž byste se mohli utéci za účelem snění o věcech vznešenějších na jednu neb dvě hodiny. Na takovémto místě ve vás vzroste vášeň, touha po samotě, a ocenění jednoduché krásy, kterou patrně vaše opětná vmíšení se mezi společnost budou posilovati. Příroda se stane jedním z vašich nejlepších přátel a v dlouhých letech přátelství vás ani jednou nezklame, neopustí. Až bude únava nebo starost příliš silná na vás, musíte se pouze obrátiti k ní a vždy naleznete, že její náruč jest stále otevřená, aby vám dala útěchu.

*

Orlové obývají osamělá hnízda ve skalách a horách, ale vrabci ve velkém množství štěbetají ve městech.

*

Pokračování.

Vlastním nákladem vydal Josef Hoznourek, Praha XI.-Žižkov 930.

Účet pošt. spoř. čís. 39962.

Cena I. svazku sborníku Vedanta 70 K.

I. svazek vyjde v několika sešitech v celkovém rozsahu 200–300 stran.

Jednotlivé sešity jsou neprodejné a zasílají se jen předplatitelům.

Při písemných dotazech přiložte známku na odpověď.

1940

Vytiskla Česká grafická Unie a. s. v Praze.